

8(C125)

T 87

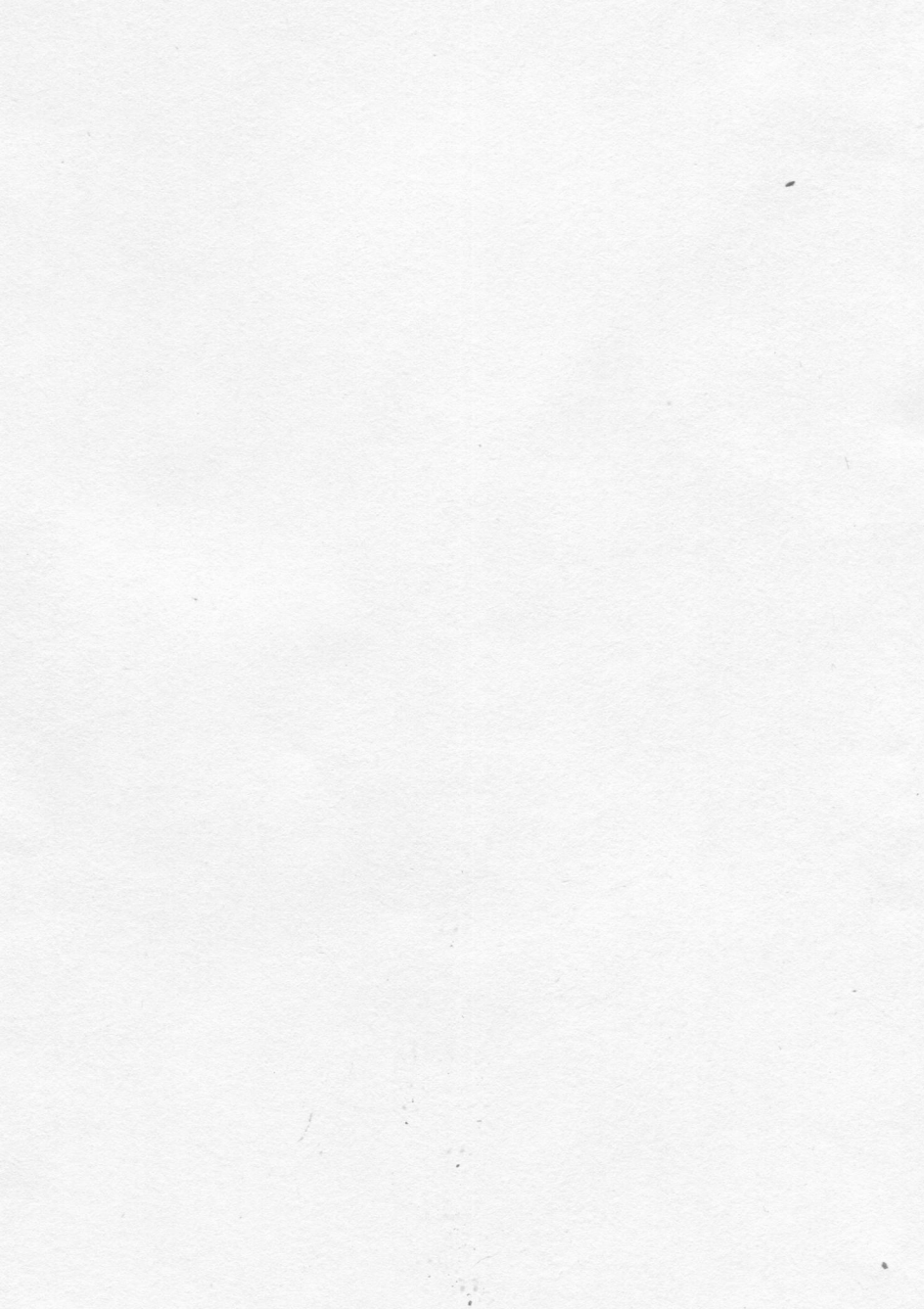
523

I.G. ТУРГЕНЕВ

Муму

КОМІ ГІЗ СЫКТЫВКАР 1937

Т 8

DXK
753
Уз

И. ТУРГЕНЕВ

МУМУ

БЕРПАСАЛИС
Б. ДИХТЕРЕВ

Берлинский
Респ. Архив

3
2
3

L4941 N

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР 1937

Öти ылыс улiча ылын Москваын, жежыд колоннајаса, антресола да пöлынтчöм балкона руд керкаын овліс коркө барына, дöва; сылөн сені вöлі уналыда двөрөвöј јöз.

Став двөрөвöјјас пыщкас медтöдчана мортөн вöлі дворник Гарасім, туша течаснас зік багатыр код, но чужöмсаңыс немöј. Барына бостіс сіјöс деревнаыс, көні сіјö овліс öтнасөн, ічөтік керкаын, вокјассыс торјөн, да көні лыддысліс медеа ісправнöј таглөвöј мужікөн. Јон мортыд, сіјö ужавліс ноль морт мында—ужыс пуö вöлі сы кыын; лубö вöлі віздны сы вылö, кор сіјö гөрö: кутчыгас багатыр-

скöj кинас гөр помö да быттö сijö ачыс, омöлик вö-
лыс отсöгтöг, путкылтö ул мусö; либö Петыр лун
дырjи сещöм вынөн шенасö косаөн, көт том кыз
вöрсö пöрдны дае кок jывсыс; либö гыпкö-вартö
куjим аршын куза вартанөн, i быттö jон рычаг леч-
чылöны да кайлöны сылөн багатырскöj соjжасыс. Но
вот Гарасимöс ваjисны Москваö, нöбисны сылы са-
пöг гоз, вурисны кафтан гожöм кежлö, төв кежлö
тулуп, сетисны сылы кiас рос да зыр i пуктисны сi-
jöс дворникö.

Зев ез кажитчы сылы первоjсö аслас выль олö-
мыс. Ичöt дырсаңыс сijö велалöма вöли ви́зму вылын
ужавны, деревнаын овны. Выль ужыс Гарасимлөн
кажитчö вöли сылы шуткаөн сöкыд кресчанскöj уж-
jас бöрад; часжынjөн сылөн став ужыс ештö; сесга сув-
тас вöли двор щöрас, паскöдас вомсö да ви́дöдö jöz вы-
лö, быттö көсjö жуавны налыс, мыjла сijö татчö вес-
калi, либö друг мунас кытчöкö пельсö, шкуркнитас
ылö россö да зырсö, ускöдчас кымынөн муас да зон-
часjасөн куjлас сiзи, быттö кыjöм эвер. Но мортыд
быдсама торjö велалö, i Гарасим велалис, медбöртi,
карса олöмö. Уж сылөн ез вöв уна; сылы колö вöли
сöстöма ви́зны двор, кыкыс лун ваjны бöчкаөн ва,
поткöдлыны да пыртлыны пес кухнаö да керкаö
да бокöвöj jözöс дворö не лезны i воjжасын кара-
улитчыны. I колö шуны, зев сöлöмсаңыс вöчiс ас-
сыс ужсö Гарасим: дворын сылөн некор ез туплас-
лы нi чаг, нi jог, сибдас-кö вöли наjтö ва бöчканас
ва кыскалыс кляча-вöлыс сылөн,—вöвсö сетöма вöли
сылы ас кiпод улас,—сijö толкö вештыштас вöли

пелпомнас—да не толкө телегасө, но вөвсө щощ
лептас; пес-кө поткөдлыны кутас, черыс җынакыло
киас, бытто сфекло, и гөгөр лебөны чагјас, пес пла-
кајас, а бокөвөј јөзыс дом виқом серти колө шуны
со мыј: кор сјө өтчыд војын кутис кык вөрөс да
лукөдис најөс кык плеш воча, сизі лукөдис, көт пө-
лцијаө најөс сесга ен ну, весиг пөлицејскөј участо-
кын кутисны уважајтны сјөс, и весиг луннас керка
дінтыс мунысјас, не мошеңникјас, а прөста төдтөм
јөз, өвтчылісны кінаныс багатыр дворникыс да гор-
зылісны сы выло, быттокө сјө кылө налыс горзөм-
сө. Мукөд дворөвөј јөзыскөд Гарасім оліс—оз поз шу-
ны дружнөја, а сиз нечево,—најө полөны вөлі сыыс; и
Гарасім лыдфис најөс ас јөзөн. Најө сорңитлісны Гара-
сімкөд кінаныс шенасөмөн, и сјө гөгөрвоө вөлі на-
лыс, стөча вөчас ставсө мыј щөктасны, но права-
јассө ассыс сјө сиз-жө төдө вөлі лучки, и некод ез
лыстлы пукыны сы местаө пызан сажө сојигөн. Га-
расім вөлі стрөг, серјознөј, лубитліс быдлаын пөра-
док; весиг петукјас сы дырји ез лыстлыны кокасны,
а то бур оз ло—аззас, кватитас кокөдныс, бергөд-
лас јур вестас көлөсаөн пөв даc кымын да шыбі-
тас—өтіксө өтарө, мөдсө мөдарө. Барыңалөн дво-
рас вөліны и зоқогјас; но зоқөг—сјө лебач важнөј,
төлка; Гарасім најөс уважајтліс; сјө и ачыс вөлі
степеннөј ај зоқөг код. Сылы сетисны кухня улыс
ичөтік вежөс; сјө ачыс вөчис сені аслыс оланін, ку-
щөм сылы вөлі колө; вөчис крөват дубөвөј плака-
јасыс ноль жек вылын—зік багатырскөј крөват; со
пуд позө вөлі пуктыны сы выло—оз нукуытчы;

крѡват улас вѡлі зев јон сундук; пелѡсас-сулалѡ
пызан, сещѡм-жѡ јон, а пызан дорас—кујим кока
улѡс, да сещѡм јон, ачыс Гарасімыс вѡлі лептылас
сіјѡс, чѡвтас да шпынмунас. Оланінсѡ Гарасім ігналѡ
вѡлі томанѡн; томаныс вѡлі кѡлач код толкѡ сѡд;
томан клучсѡ сіјѡ новлѡдліс пыр сѡрсыс, вѡн помас.
Сіјѡ ез лубітлы, медем сы ordѡ пыравлісны.

Тази колі во. Сы бѡрын Гарасімкѡд лоі со мыј.
Фелѡыс вѡлі рытгорув. Гарасім назѡнїк мунѡ ју
пѡлѡн да візѡдѡ ва вылѡ. Друг сылы кажїтчїс, быт-
тѡ кодкѡ вѡрѡ нутас, берег дорас. Сіјѡ копыртчїс
да азїс сѡд пјатнајаса жежыд ічѡтїк кычанѡс, кодї
зев јона старајтчѡ вѡлі, но некыз оз вермы петны
васыс, пессѡ, вїлдалѡ, тїралѡ став омѡлїк да кѡта-
сѡм тушанас. Гарасім візѡдліс коңѡр кычан вылѡ,
бостїс сіјѡс ѡтї кїнас, сујїс піщѡгас да мѡдїс гыры-
са восколѡн гортас. Воїс аслас каморкаас, водтѡдїс
ваыс лептѡм кычанѡс аслас крѡват вылѡ, шебралїс
сіјѡс аслас сѡкыд армјакнас, котѡртлїс первој ко-
нушнаѡ ізасла, сесса кухнаѡ јѡв чашкала. Нѡжјѡ-
нїкѡн вештыштїс армјаксѡ да волсалїс ізас, пуктїс
јѡв чашкасѡ крѡват вылас. Коңѡр пон пїлы вѡлі сѡ-
мын-на вежон кујим, сїнјасыс потѡмаѡс неважѡн; ѡтї
сїнмыс весїг кажїччѡ вѡлі неуна ыжыджык мѡдсыс;
чашкаыс јуны сіјѡ оз-на вѡлі куж, толкѡ тїралѡ да
кунтыралѡ сїнсѡ. Гарасім кутїс сіјѡс кык чуњнас
јурѡдыс да копыртїс јѡв чашка дїнѡ. Пон пїыд
друг пондїс зев горша лакны јѡвсѡ, чушјалѡмѡн,
тїралѡмѡн да вїлдалѡмѡн. Гарасім візѡдїс, візѡдїс да
кызї серѡктїс друг...

Войбыд Гарасім ноксис пон пікөд, водтөдис, ко-
сөдис-чышкалис, і унмовсис медбөрті ачыс сы дінын
кущөмкө зев долыд да лөсыд унмөн.

Ніөті мам сещөма оз дөжөрїт ассыс кагасө,
кычі дөжөрїтис Гарасім ассыс быдтассө. Тајө вөлі
ең пон. Первојсө сїјө вөлі зев омөлік, косінік да
містөм, но нажөнікөн сїјө справїтчіс да шылаліс, а
төлыс көкјамыс мыгті, јона радејтөмөн, пөрі зев
міча іспанскөј пөрөдаа, куз пелјаса, труба модаа
пашкыр бөжа, вежөра гырыс сїнјаса понјө. Гарасі-
мөс сїјө сещөма радејтө вөлі, весіг өті шаг оз колч-
чыв сыыс, пыр ветлө бөрсаыс да өвтө бөжнас. Га-
расім і німсө пунктис сылы Муму—немөјјас төдөны
мыј налыс ымзөмсө кылөны мукөдјас, сїјөн сїјө і
пунктис понлы тащөм німсө. Став јөзыс керкаас зев
радејтлісны сїјөс; најө пондісны шуны сїјөс Муму-
наөн. Тајө вөлі зев вежөра пон, быдөнкөд зев ме-
лі, но лубїтліс толкө өтнассө Гарасімөс. Гарасім
ачыс лубїтө вөлі сїјөс памет воштытөзыс... і сылы
дөсаднө вөлі, кор мукөдјас сїјөс малавлісны: полө-
лі вөлі сы понда, вежөктө-лі сы дінө—јен-кө тө-
дас-а! Муму чуксалө вөлі сїјөс асывнас, нещкө пө-
лаөдыс, вайөдө вөлі сы дінө поводөдыс ва кыска-
лыс пөрыс клячасө, кодкөд зев вөлі дружитө; зев
щапа леччывлө ськөд щөщ ва дорө, віжө сылыс
росјассө да зырјассө, мортөс оз леҗ вөлі көжаін
каморка дінө. Гарасім нароснө вөчіс сылы вылы
өжөсас роз, і Муму быттө гөгөрвоө вөлі, мыј Га-
расім каморкаын сөмын сїјө тыр көжајка. Пырас вөлі
да пырстөм-пыр-жө зев долыд пырыс чівкнітас

крöвач вылö. Војын сiјö некор оз вöли уѣ, но оз увтчы прöста, кызи мукöд jöj понјас вöчöны, кодјас пукгасны бөр лапаяс вылас, лепгасны нырсö, кунасны сiнјассö да увтöны прöста, козувјас вылö, да век увтыштöны кујимысöн дорвыв; вöснiдiк гөлöсыс Мумулöн некор ез кывлы прöста, весшөрö: лiбö кущöмкö бокöвöj морт локтас забор дөрö; лiбö көн-нiбуф кыптас шум, лiбö кущöмкö шарöдчöм... Öти кылөн-кö шуны, стөрöжитлис сiјö вывти бура. Правда, сыс öтдор дворас вöли јешщö руд чутöс сера вiж гöна пон, Волчок нiма, но сiјöс некор, весiг војнас ез лезлыны чеп јылыс, да i ачыс сiјö, пöрысысла, некор ез вöзјыслы вöла вылö, а пыр вöли кујлö конураас да толкö шочiника увтыштлас сiбдöм гөлöсöн i пыр-жö лантас, бытöккö i ачыс гөгөрвоö, мыј сылөн увтöмыс некущöм пöлза абу. Господскöj керкаö Муму ез пыравлы; кор Гарасiм пыртлö вöли комнатајасö пес, Муму пыр колчывлас вöли да зiла вiччысö сiјöс кiлчö дорын, чошкöдас пелјассö да бергöдлö јурсö öтарö-мöдарö öзöс шы кылöм серти...

Тази колi јешщö во. Гарасiм возö нуöдiс ассыс дворнiкалан ужјассö да зев вöли нiмкодасö аслас шумнас, но друг лöи немвiччыстöм тор. Öти гожса мiча лунö барына аслас пријивалкајаскöд пöкаживајтö вöли гöстiнöјас. Сiјö вöли талун бур руа, сералö, шутитö; пријивалкајас сералöны да шутитöны-жö, но торја радöс најö ез вöвны: керкаас ез зев лубiтлыны, кор барына вылö воас вöли ташöм гажаруыс; öти-кö, сiјö требуйтö вöли, медым быдөн пырстöм-пыр-жö да тырбура гажöдчiсны ськöд щöн,

скөрмө вөлі, кодлөнкө-кө секи чужо́мыс оз ʒırdav
долыдлунөн, а мөд-кө, тащом бур руыс сы вылө во-
лывлө вөлі недыр кезлө да быд разын вежсө вөлі
лок настројеніе вылө. Тајө луннас сіјө кыккө бура
чеччїс; картї вылын сылы петїс ноль колоп: мыј став
көсјөм олөмө пөртгас (сіјө пыр гадајтчыліс асылын)
— і чайыс сылы кажїччїс торја чөскыд, горничнөјсө
сыыс ошкыштіс да сетїс сылы грївеннїк фенга. Чуки-
рөс вомнас нумјалїгтыр гулајтө барына гөгстїнөј ку-
за, воїс өшїң дорас. Өшїң улас вөлі вөчөма палїсад-
нїк, і самөј шөр клумба вылас, алөј куст улын, кујлө
вөлі Муму да зев зїла вїлөдө лы. Барына аҗҗїс сіјөс.

— Господї,— горөдїс сіјө друт:— кущом-нө тајө
пон?

Прїживалка, код дїнө бергөдчїс барынаыд, че-
пөсјїс, коңөр, садсө воштіс, кыҗї овлө мөд морт
власт улын олыс морткөд, кор сіјө оз-на төд бура,
кыҗї гөгөрвоны сылы началнїкыслыс кывјассө.

— О... о... ог төд,— бормочїтіс сіјө:— немөјлөн,
буракө...

— Боже мој!— торкіс сіјөс барына:— да тајө зев
мїча пон! Щөктөј вајны сіјөс татчө. Важөн-нїн тајө
сы ордын? Кыҗ-нө ме тајөс өнөз ег аҗҗыв? Щөктөј
сіјөс пыртны.

Прїживалка пырыстөм-пыр ускөдчїс переднөј ве-
жсө.

— Морт, морт!— горөдїс сіјө.— Вајөдө регыджык
Мумуөс! Сїјө палїсаднїкын.

— А, сіјөс Мумуөн шуөны,— шуїс барына.— Зев
мїча нїм.

— Ак, зев! — вочавізіс пріжівалка. — Ödjöжык, Степан!

Степан, ыжыд тушаа, јон зон, — сіјö вöлі барыналөн лакеј, — сафтöгыс ускöдчіс палисаднікö да көсјіс кватітны Мумуöс, но сіјö зев пелка песовтчіс кі увсыс, лептіс бöжсö да мыјвынсыс ускöдчіс котöртны Гарасім дінö; Гарасім секі кухня кілчö помын вöлі пыркöдö да весалö бöчка, бергöдлö кіас, быттö челаф барабан. Степан вöтчіс Муму бöрса, заводітіс кутны сіјöс көзаін кок бердсыс; но пон ез сетчы јöз кіö, чеччаліс да іслаліс сы кі улыс. Гарасім нумдöмөн візöдіс; медбөрті, Степан дöзмöм пырыс сувтіс да термасöмөн кутіс віставны сылы кінас шенасöмөн, мыј барына корö сылыс понсö ас ордас. Гарасімöс неуна фівö кутіс, но сіјö чукöстіс Мумуöс, бостіс сіјöс кіас да сетіс Степанлы. Степан вајіс сіјöс гöстінöјö да сувтöдіс паркет жожö. Барына кутіс мелі гөлөсөн чуксавны сіјöс ас дінас. Муму некор-на ез вöвлы ташöм міча комнатајасад, да зев јона повзіс, ускöдчіс ескö öзöс дорö, но Степан бөр тојыштіс сіјöс; Муму кутіс тіравны, топöдчіс стен бердö.

— Муму, Муму, лок-жö ме дінö, лок барына дінö, — чуксаліс понјöс госпожа: — лок, јöјук... ен пов...

— Лок, лок, Муму, барына дінö, — сіз-жö шуалісны пріжівалкајас: — лок.

Но Муму жугыла гөгөр візöдіс, ез вөрзы места вывсыс.

— Вајö талы мыјкö сојыштны, — шуіс барына. —

Кушом тајо јој! Барына динө оз лок. Мыјыс полө?

— Сіјө абу-на велалөма,— шуис полиг тырји зев мелі гөлөсөн өтi приживалка.

Степан вајис јөв тыра блудо, пуктіс Муму ныр улө, но Муму весіг ез ісышт јөвсө, пыр тіраліс да вірөдіс гөгөр.

— Ок, кушом те!— шуис барына, локтіс сы динө, копыртчіс да көсјіс малыштны сіјөс, но Муму друг бергөдіс јурсө да жергөдіс піңјассө. Барына өдјөжык дернітіс кісө...

Өтпырјө щөк лантісны ставыс. Муму слабініка лавөстіс, бытө норасіс да прөшща коріс...

Барына вещьіс сы діныс да зумыштчіс. Понлөн друг вөрзөдчөмыс повзөдіс сіјөс.

— Ој!— горөдісны өтпырјө став приживалкаыс.— Ез-ө курччы сіјө тіјанөс, јенмөј віз! (Муму немнас некодөс некор ез курччывылы).— Ој, ој!

— Петкөдөј тајөс татыс,— шуис вежсөм гөлөсөн старука.— Пез пон шој! Кушом сіјө лок!

Сесса назөнік бергөдчіс да мөдөдчіс аслас кабінетлаң. Приживалкајас повзөмөн вірөдлісны мөдамөд выланыс да мөдөдчылісны барына бөрса, но сіјө сувтіс, көзыда вірөдліс на вылө і шуис: „Мыјла-нө тајө? Ме-өд тіјанөс ег кор“, да муніс.

Приживалкајас кутісны локыс шенасны кінаныс Степан вылө; Степан бостіс Мумуөс да шыбытіс өдјөжык өзөс сажө, вескыда Гарасім кок улө, а часжын мысті керкаын лоі зік шы ні төв, а пөрыс барына пукалө вөлі аслас фиван вылын гымалан кымөрыс букышжык.

думыштан-да, кушом пустак вермас мукöддырји гудырты мортос!

Рытöзыс скöралис барына, некодкöд ез сорнит, ез картиас, дај војсö омöла уғис. Кажиччис сылы, мыј одеколон сетисны сылы не сещöмöс, кушöмöс сетливлисны век, мыј пöдушкагыс кылö мајтöг дук; сижö щöктис касфеланшалы став белјесö дукавны, некымын кылөн-кö шуны, зев јона скöралис, „горачиччис“. Мöд асывнас щöктис корны Гаврилаос часөн воғжык мукöд лунјас серти.

— Вистав, пöжалујста,— заводитис сижö, мыјөн толкö Гаврила повғом сорөн вужис кабинет порог воmöныс,— кушом пон-нö тајö мијан двoryн војбыд увтис? Меным уғны ез сетлы!

— Пон... кушом? Гашкö, немöјлөн понјыс-да?— шуис Гаврила тиралан гөлöсөн.

— Ог тöд, немöјлөн-ö, кодлөнкö мöдлөн, толкö уғны меным ез сетлы. да менам сивö кутö, мыј вылö сымында понјыс! Окота меным тöдны! Öд понјыс мијан двoryн ем?

— Кыз-жö, ем. Волчок.

— Но, мыј-нö сесса, мыј вылö-нö мијанлы колö јешщö понјыс? Сöмын пакöст вöчны. Ыжыдыс абу керка пыщкын— вот мыј. I мыј вылö немöјлы понјыс? Коді щöктис сылы понјасöс менам двoryн виғны? Тöрыт ме локти öшиң дорö, а сижö палисадникын кујлö, кушöмкö пejтор вајöма да јирö, а менам сетчö розајас садитöма.

Барына здук лантыштлис.

— Мед талун-жö сижö тани ез вöв... кылан?

— Кыла.

— Талун-жө. А өні мун... доклад вöчны ме тенö бөрті чукöста.

Гаврила петіс.

Гөстінöјөд мунігөн дворецкөј, пöрадок лөгөдөм могыс, бостіс колокольчік өті пызан вылыс да пуктіс мөд пызан вылө, гусөнік залын суміс ассыс утка модаа нырсө да петіс переднөј вежөсө.

Переднөј лабічын уғө вөлі Степан, бығғө карті-на вывса усөм салдат, куға нүжөдөма көмтөм кок-жассө суртук увгыс,— суртукыс сылы вөлі служітө і ешкын пығді.

дворецкөј сағмөдіс сіјөс да гусөнікөн вашкөдіс сылы кушөмкө пріказ. Степан сы вылө вочавізіс жынвыјө очсыштөмөн, жынвыјө серөктөмөн. дворецкөј муніс, а Степан терыба чеччіс, пасталіс кафтансө, көмаліс сапөг, петіс да сувтіс кілчө дорас. Мінут віт ез-на прөјдіт, локтіс зев ыжыд пес нөбјөн Гарасім, а бөрсаыс Муму, коді ні өті шаг ез колччык көжаингыс. (Ассыс уғланінсө да кабинетсө барына щөктө вөлі ломтыны весіг гожөмнас). Гарасім сувтіс бокөн өзөс воғас, востіс сіјөс пельпомнас да пыріс керкаас пес нөбјөн, а Муму, кызі і пыр, колччіс сіјөс віччысны. Секі Степан кыјөдіс стрөка да, друг ускөдчіс пон вылө, бығғө чіпан вылө варыш, лічкіс морөснас му бердө, бостіс мөздорас да, весіг картузсө ез пукты јурас, котөртіс дворыс, пуксіс ізвозшік вылө, коді сылы первој сін улас усі, да гөнітіс Охотнөј Радө. Сені сіјө регыд корсіс пон нөбысөс, вузаліс пөлтіннікыс і щөктіс, мед сіјө ве-

жон мында візас понсö домöд жылың, сесга пыр-жө
косіс гортас; но горт дінас вотöз-на чеччіс ізвоз-
щік вöлыс, гөгöртис дворсö да мөдар боксаң за-
бор вомөн чеччыштіс дворö; калітка öзöсöд пыр-
ны ез лыт, мед ескö ңе паныдасны Гарасімкөд.

Но повны сылы вöлі нінöмыс. Гарасім двoryн
ез-нын вöv. Кор сіјö петіс керкаыс, пыр-жө ағіс,
мыј Мумуыс абу: сіјö ез-на помнітлы, медем Муму
ез віччыслы сылыс локтөм; кутіс котравны гөгөр,
корсны сіјöс, чуқсавны ас ногыс... Ускөдчіс аслас
каморкаö, турун сарајö, котöртис уліча вылö, сетчö,
татчö... Воші! Сіјö пондіс јуасны јöзлыс, кіјаснас
јона шенасөмөн, петкөдліс аршынжын судта вылнаö
мусаңыс, рісујтіс кінас... Мукөдыс збыль оз вöлітөд-
ны, кытчö лоі Муму, да сөмын качајтісны јурнаныс,
мукөдыс төдöны вöлі да толкө сералöны, а дворец-
көј сувтіс сещөм важнөј чужөмөн да пондіс горзы-
ны кучерјас вылö. Секі Гарасім ускөдчіс двoryс
ортсö.

Пемдö-нын вöлі, кор сіјö бөр воіс. Музөм чужөм
сертіыс да кокјассö кыскөм серті, бусөн тырөм пас-
көм сертіыс позö вöлі думајтны, мыј сіјö удітөма
кыщовтны жын Москвасö. Гарасім сувтіс барына
өшіңјаслы паныд, вірөдліс кілчö вылас, кытчö чу-
көртчөмаөс вöлі морт сізім кымын дворөвөј јөз,
бергөдчіс да ымөстіс јешчö өтчыдыс: „Муму“! Му-
му ез шыас. Гарасім муніс. Быдөн вірөдлісны сы
вылö, но ңекөд ез шпыңмун, ңекөд кыв ез шу... А
быдтор төдыс форејтор Антіп вісталіс мөд лун
асывнас кухнаын, ңемөј-пö куз вöјбыд ружтіс.

Аскинас Гарасім лунтыр ез петкөдчыв, вала сы пыѳѳи ковміс леччывны Потап кучерлы, і кучер Потап таыг зев јона дөзміс. Барына јуалис Гаврілалыс, вөчөма-ө лоі, мыј сіјө щөктыліс. Гавріла віс-таліс, мыј вөчөма. Мөд асывнас Гарасім петіс аслас каморкасыс да бостчіс уж дінө. Воліс өбөдајтны, сојыштіс да бара муніс, некодлы ез копыртчыв. Чужөмыс сылөн і сіз вөлі вірпастөм, кызі быд немөј-лөн, а өні зік-нін бытө вөлі каменнөј. Обөд бөрын сіјө бара ветліс дворыс, но недыр кежө, локтіс бөр да пыр-жө муніс турун сарајө. Воіс вој, вөлі төлыса, југыд. Сөкыда лолалігтыр да дугдывтөг бергалөмөн кујлө вөлі Гарасім і друг кылө, кодкө бытө нещкө сіјөс пөлаөдыс; сіјө туша тырнас дрөгмуні, но ез лептыв јурсө, весіг сінсө јонжыка куніс, но вот бара кодкө нөшта јонжыка нещыштіс; Гарасім звірк чеччіс... Сы возын бергалө вөлі Муму, сыліас орөм көв пом...

Лөвтыштөм модаа горөдөм шы чепөсјіс радысла Гарасім морөсыс; кватітіс Мумуөс, топөдіс морөс бердас; Муму өті здукөн нулыштіс сылыс нырсө, сіңјассө, усјассө, тошсө... Гарасім сулыштіс, думайтыштіс, назөнікөн леччіс турун сарајыс, візөдліс гөгөр, аззіс, мыј некод некөн оз тыдав і муніс аслас каморкаө: Гарасім војдөр-нін гөгөрвоіс, мыј пон ез вош сіз-таз, сіјөс, тыдалө, нуісны барына щөктөм серті; јөзыс-өд сылы вісталісны кінаныс пасјөгјас вөчалөмөн, кызі сылөн Мумуыс ерыштчылөма барына вылө, і сіјө лөсөдчіс возө сурөмыс візны понјөс. Первој сіјө вердіс Мумуөс һанөн, лелкујтыштіс,

водтöдiс, сесса заводiтiс думайтны i куз вoйбыд думайтiс, кыз ескö буржыка зebны Мумуöс. Медбöртi Гарасiм решитiс лунтыр кeжлö колывлыны сiјöс каморкаас i толкö шочiника сы дiнö пыравлыны, а ывлаö вoйнас петкöдлыны. Öзöссыс рoзсö сiјö топыда сујалис аслас важ армякнас i мыјөн југдыштiс, петiс дворö, бытö нeмтор ез i вöвлы, весiг вöчiс важ мозыс жугыл чужöм. Коңор нeмöј i думыштнысö ез куж, мыј Муму лавксöмнас ассö ердöдас. Збылыс, став керкаын регыд ставыс кутiсны тöдны, мыј понјыс нeмöјлөн бөр локтöма да олö сы ордын томан сајын, но нeмöјöс да Мумуöс жалитöм понда, а мыјкö-мында, гашкö, i нeмöјыс полöм вöсна, ез петкöдлыны сылы, мыј тöдöны сылыс гусаторсö. дворецкöј öтнасөн гыжыштiс ассыс балабöжсö, да шеныштiс кiнас. „Но, јен ськöд! Гашкö барынаöз оз кывсы!“ Нeкор-на ташöм зiла ез ужавлы нeмöј, кызi сiјö лунас: весалис да зыртiс став дворсö, нeщкiс став турунзöмiнјас öтiтöг, ас кiнас кыскалiс став мајöгсö палисадник пощöсыс, медым тöдмавны, тырмымөн-ö јонöс најö, да ачыс-жö сесса бөр тувјалис,—ужалис, мырсис сещöма, весiг барына азiс сылыс зiллунсö. Луннас Гарасiм кыкыс кымын гусöник пыралис аслас томан сајын олыс дiнö; а кор воiс вoј, сiјö бара водiс узыны Мумукöд каморкаö, а ез турун сарајö, i толкö вoјшөр бöрын кык часын петiс гулајтны ськöд вöльнöј воздук вылö. Вел дыр најö гулајтiсны дворын; Гарасiм көсјö-нин вöли бөр пырны, но забор сајын, улiча боксаыс, кылис шарöдчöм шы. [Муму чошкöдiс пельсö, кутiс еравны, мунiс забор дорö,

ісыштіс да заводітіс гораа да куҗа увтны. Кушӧмкӧ код морт думыштӧма поздысны сетчӧ вој кежлӧ. Самӧј сійӧ кадас барына толкӧ-на пондыліс унмовны дыр „волнужтчӧм“ бӧрын: ташӧм волнужтчӧмыс сьлӧн век вӧвли вывті пӧтӧса ужын бӧрын. Пон увтӧмыд сійӧс садмӧдіс; сӧлӧмыс сьлӧн пондіс јӧқтыны, чеччыны. „Нывјас, нывјас!— ружтыштіс барына.— Нывјас!“ Садтӧгныс повчӧм нывјас котӧрӧн ускӧдчисны сы спалнаӧ. „Ој, ој, кула!— шуіс барына— да жугыла шевгӧдіс кіјассӧ.— Бара, бара тајӧ понјыс!.. Ој, ыстӧј докторла. Најӧ менӧ віны кӧсјӧны... Пон, бара пон! Ој!“ І барына шыбытчис јурнас бӧрвыв,— бытӧ садыс бырі. Ускӧдчисны докторла,— сійӧ вӧлі аспом лекар, Харітон. Тајӧ лекарыс, кодлӧн став лечітан іскусствоыс вӧлі сыын, мыј новлӧ вӧлі небыд пӧщваа сапӧг, кужӧ вӧлі небыдіка відлыны барыналыс пульс, учӧ даснол час суткінас, а сесса пыр ышлолалӧ да помала јукталӧ барынаӧс лавровішне-вӧј каплаӧн,— тајӧ лекарыс пыр-жӧ воіс котӧрӧн, сотыштіс вежӧсын гӧнтор, а кор барына востіс сінјассӧ, пырыстӧм-пыр-жӧ сетіс сылы езыс поднос вылын лавровішне-вӧј капла румкаын. Барына јуіс, сесса бӧрдан гӧлӧсӧн пондіс бара норасны пон вылӧ, Гавріла вылӧ, аслас олӧм вылӧ, мыј сійӧс, конӧр пӧрыс старукаӧс, быдӧн еновтісны, некод сійӧс озжалышт, быдӧнлы колӧ сьлӧн кулӧм. А сійӧ кадӧ шудтӧм Муму пыр-на увтіс і увтіс, а Гарасім весшӧрӧ мырсіс чуксавны сійӧс забор дорыс.

„Со... со... бара...“ пондіс норасны барына да бара кылӧдіс сінјассӧ. Лекар мыјкӧ вашкӧдіс нывка-

лы, ныв ускöдчiс переднö; вежöсö, лептiс Степанöс, Степан котöртiс чуксавны Гаврiлаöс, Гаврiла, пöс-вывсыд, щöктiс лептыны кок жылö став домсö.

— Гарасiм виçöдлiс бөрвыв, аңгiс бiяс да котралыг-вужöряс öшiнжасыс, сölöмнас кылiс, мыж лoи беда, сeсca кватiтiс Мумуöс кыңаулас, котөрөн пырiс каморкаас да iгнасiс. Здук мыстi вiт морт кутiсны jп-кöдчыны öçöсас, но iгана öçöс ез вoссы, да сувтiсны öçöс дорас. Котөрөн воiс Гаврiла, лoлыс оз шед, щöктiс ставныслы сулавны сенi асылöң, караулiтны, а ачыс сeсaң котöртiс нывяс оланiнö, да старшöй компаңжонка Лубова Лубiмовна пыр, кодкöд öтвылыг гусавлiс сiјö чај, сакар да мукöдтор, щöктiс вiставны барыңалы, мыж нeмöjlөн понjыс рöкыд вылö, бөр кыскö воöма, но мыж аскi-жö сiјö оз ловja, мед-пö барыңа, вöчас ыжыд мiлöст, оз скöрав. Барыңа, гашкö ескö, ез-на сeщöм регыд бурас, но лекар, термасiгад, даскык капла пыдди кiстöмa çоң нeламын капла; лавровiшнeвöй каплаыд i отсалiс тани; час четвeрт мыстi барыңа вöли чорыда-нiн уçö, а Гарасiм куjлiс аслас крöвaт вылас кeлыд чужöмөн да топыда кутiс Мумулыг вомсö.

Мöд лунас барыңа сағмiс сорөн код. Гаврiла вiчыгiс сылыс сағмöмсö, медем сетны пpиказ вöчны рeшiтeлнöй наступлeнiје Гарасiм каморка вылö, а ачыс лöсöдчiс кывзыны барыңасаң чорыда вiдöм. Но нeкущöм вiдöм ез лo. Барыңа, волпас вывса-ныс-на, щöктiс корны старшöй пpиживалкаöс.

— Лубова Лубiмовна,— заводiтiс барыңа слабi-ник гөлöсөн: сiјö мукöддырjи лубiтлiс асö петкöд-

лыны öbiditöm коңөр мортөн, нинөм і вiставны, мыј став јöзыслы керкаас секи зев ез вöв лöсыд.— Лубова Лубимовна, те азған, кущöм олöмöј менам; ветлы, сölöмшөр, Гаврила Андрејевич дорö, сорнiтышт ськöд: неужели сылы кущöмкö пон донажык барына дорыс, барына олöмыс? Ме ескö ег желяјт веритны ташöмторјö,—codtic барына зев сölöмсаңыс.—Ветлы, сölöмшөр, вöч сещöм бур, ветлы Гаврила Андрејевич дiнö.

Лубова Лубимовна мунiс Гаврила ordö. Код tödö, мыј жылыс најö сорнiтiсны, но недыр мыстi чоң артел јöз mödödcic двортi Гарасiм каморкалаң: медвозын вослалö вöли Гаврила да картузсö кутö кiнас, кöт ескö ез вöв тöла-да; сы бöрын вослалiсны лакејјас да пöварјас; öшiңöd вiзödcic Бөж дад да, велöдöм пыдi прöста кiнас шенасiс; јöз бöрын чеччалöны нiкласöны вöли зонпоснiјас, жыңыс на пыщкыс мукöд дворјасыс локтöм челяд.

Каморкаас кајан векнiдик пос вылын пукалö вöли öти караулщiк; öзöс дорас сулалöны кык морт, кыкнаныс беддаöс. Кајiсны кiлчö пос вылас, кiлчöвыв тырi јöзөн.

Гаврила мунiс öзöс дорас, кучкiс кулакнас i горödic:

— Восты!

Кылис понлөн пöдтöм шыөн увтчöм, но вочакыв ев вöв.

— Шуöны, восты! — бара горödic Гаврила.

— да, Гаврила Андрејевич, — шыасiс улысаңыс Степан, — сiјö-öd пелтöм—оз кыв.

Ставныс кутісны серавны.

— Мыж-жө вöчны?— жуаліс вылысаңыс Гавріла.

— А сылөн сені роҗ ем öҗөсас,— вочавіҗіс Степан.— Те роҗас беҗтө суҗ да вөрөшітышт беҗнад. Гавріла копыртчіс.

— Сіҗө кушөмкө армякөн суҗалөма роҗсө пыщкөссаңыс.

— А те армяксө јөткишт пыщлаңыс.

Секі бара кыліс понлөн пөдөм шыөн мурөстөм.

— Со, со, ачыс вістасө,— серөктісны јөз чукөрын.

Гавріла гыжыштіс пель саҗсө.

— Чөв, зон,— шуіс сіҗө здук мысты,— армяктө те ваҗ ачыд јөтки, колөкө.

— А мыҗ-нө, ваҗ!

Степан каҗіс öҗөс dorө, бостіс беҗ, јөткіс пыщлаңыс армяксө да пондіс шенасны роҗөдыс беҗнас да горзыны: „Пет ваҗ, пет!“ Сіҗө век-на шенасө вөлі беҗнас, кыз каморка öҗөсыс друҗ вогсіс— ставныс гірі-луки лебовтісны килчө пос вылыс, а Гавріла медвоҗын. Бөж даҗ пөдлаліс öшіңсө.

— Но, но, но, но,— горөдіс Гавріла дворсаңыс:— смотрі те менам, смотрі...

Гарасім мыр моз вөрөдчытөг сулаліс порог дорас. Јөзыс бөр чукөртчісны пос помас. Гарасім віҗөдіс немецкөҗ кафтанҗаса мортҗас вылө вылысаңыс, кіҗаснас бокҗасас пыкөмөн; крестанскөҗ кумач дөрөма морт сіҗө кажіччө вөлі багатырөн на дінын.

Гавріла восковтіс воҗө.

— Смотрі, зонмө,— шуіс сіҗө,— ен дур менам.

Сесса кутіс сылы віставны кінас, мыҗ барыңа

щөктө бостны сылыс понсө: вай-пө пырыстөм-пыр,
а он-кө сет, лок лоо теныд аслыд.

Гарасім виқодліс сы вылө, петкөдліс пон вылас,
нуөдіс кинас сылі гөгөрыс, бытғө пекла зелөдіс, да
жуалан сінмөн виқодліс дворецкөј вылө.

— да, да,— вочавізіс Гавріла да копыртліс јурсө:
— да, непременно.

Гарасім лезіс сінјассө муө, сесса друг пыркнітіс
јурсө, бара петкөдліс чуннас Муму вылө, а Муму
пыр сулалө вөлі сы дінын, өвтчө бөжнас да ворсө
пельјаснас, кывзө,— бара вөчіс жагөдан пас ас сылі
гөгөрыс да чорыда кучкіс аслыс морөсас, бытғө
көсјіс шуны, мыј сіјө ачыс жагөдас Мумуөс.

— да те пөрјалан,— вочакыв пыдді пондіс ше-
насны сылы кинас Гавріла.

Гарасім виқодліс сы вылө, лөг пырыс серөктіс,
бара кучкіс аслыс морөсас да камгөмөн пөдлаліс
өзөссө.

Ставныс чөла виқодлісны мөда-мөд выланыс.

— Мыј-нө тајө?— заводітіс, Гавріла.— Бара іг-
насіс?

— Еновт сіјөс, Гавріла Андрејевіч,— шуіс Степан,
— сіјө көсјысіс-кө вөчас. Сещөм-һын сіјө... Көсјысас-
кө, сіјө непременно вөчас. Сіјө — абу мі вок. Мыј
правда — правда. да.

— да,— шуісны сы бөрга ставныс да копыртліс-
ны јурнысө.— Тајө сіз. да.

Бөж даҕ востіс өшінсө да щөщ-жө шуіс. „да“.

— Но, ладнө, виқөдлам,— шуіс Гавріла.— А караул
ковмас колны. Еј, те, Јерошка! — горөдіс Гавріла

кушомкө вѣж нанка казакіна, кельд чужома морт-
лы, кодѣ лыддыссө вѣлі садовникон.—Вѣчны теныд
немтор! Бост бек да пукав тани, да мыжкө-кө лоө,
пыр-жө которт ме динө!..

Јерошка бостіс бек да пуксіс меулыс пос шу-
пөд вылас. Јөз муналісны, коліны толкө некымын
детінка да өткымын верстөјас, кодјаслы быдтор
окота вѣлі төдны, а Гавріла муніс гортас да Лубо-
ва Лубімовна пыр щөктіс вѣставны барыналы, мы
ставсө стөч вѣчөма, а ачыс,—мыжкө вѣччыстөмтор
лоөм керөмыс,—мөдөдіс форејторөс полицејскөј ди-
нө. Барына вөчіс носөвөј чышјан пелөсас гөрөд,
кістыштіс сетчө одеколон, дукуштіс, ыртиштіс пел-
бокјассө, јуіс чај да, лавровішневөј каплајасыд деј-
ствујтөм вөсна, бара-на унмовсіс.

Час мысті тащөма шычылөм бөрас каморка өзөс
воссіс, петіс Гарасім. Сы вылын вѣлі празнішнөј
кафтан; Мумуөс сіјө петкөдіс домөд јылын. Јерош-
ка вешјыштіс, сетіс сылы туј. Гарасім мөдіс ворота
өзөслаң. Зонпоснјас, кодјас вѣліны дворын, ставыс
щөк лантөмөн коллөдісны сіјөс сіннаныс. Сіјө бөр-
выс весіг ез вѣчөдлы, шапкасө сујіс јурас толкө
уліча вылө петөм бөрын. Гавріла ыстіс сы бөрас
сіјө-жө Јерошкаөс сөдетел пыдді. Јерошка аззыліс
ылысаң бөрвысаныс, кызі сіјө пыріс понјыскөд
трактірө да кутіс вѣччысны сылыс петөмсө.

Трактірын төдөны-нын вѣлі Гарасімөс да гөгөр-
вооны сылыс сорнісө. Сіјө коріс асылс јаја шыд,
пуксіс да лептіс кіјассө пызан вылас. Муму сувтіс
стул бокас, меліа вѣчөдіс сы вылө вежөра сінјаснас.

Гоныс вылас вөлі сылөн воалә: төдчө, мыј сјјөс неважөн сыналөма. Вајисны Гарасімлы шыд. Сјјө крөшітіс сетчө һаң, поснѣфика шыріс јајсө да сувтөдіс тарелкасө жојас. Муму заводітіс сојны наәөнїк, зев вејлівөја, кыңи сјјө век вөлі вөчлө, муртса інмөдчө нырнас сојан вылас. Гарасім дыр виәөдіс сы вылө; кык ыжыд сінва војт друг војтыштісны сы сінјасыс: өтіыс војтыштіс крут плеш вылас понјыслы, мөдыс — шыд пыцкас. Сесга Гарасім тупкіс чужөмсө кинас. Муму сојіс тарелка жынсө да вешјіс бокө һувсіг тырјі. Гарасім чеччіс, мынтыгіс шыдсыс да петіс; трактірсә слуга коллөдіс сјјөс гөгөрвотөм сінјасөн.

Јерошка аңгіс Гарасімөс да әебгіс керка пелөс сәјө, сесга лезіс воңвылас да бара мөдіс сы бөрсә.

Гарасім муніс термастөг, Мумуөс кутіс пыр домөд јылын. Уліча пелөсөңыс воіс да сувтов керліс, быттө думәјтыштіс, мыј вөчны, сесга друг терыба кутіс вославны вескыда јулаң, Крымскөј Брод дорө. Муніг мозыс кежаліс өті дворө, көні вөлі стрөітөны флігел, да петкөдіс сетыс кык кірпіч кинаулас. Крымскөј Бродсаң сјјө вескөдчіс берег пөлөныс, воіс өті местаә, көні вөлі сулалө кык ічөтік пыж, а пелысјассө көрталөма вөлі мајөгө (тајө пыжјассө сјјө прімеғітіс-һін војдөр), да чеччыштіс өті пыжас Мумуыскөд. Кущөмкө ічөтік, чотыс старік петіс градјөр пелөсын сулалыс чом сәјыс да горөдіс сы вылө. Но Гарасім толкө копыртліс јурсө да сещөм јона заводітіс сынны, көт ескө і ва паныд вөлі, но өті здукөн мысковтіс сыв со сәјә.

Старік сулыштіс, сулыштіс, гыжыштіс мышкусө
первој шујга кинас, сесга вескыд кинас да пыріс бөр
чотіг тырјі чомјас.

А Гарасім пыр сыніс да сыніс. Берег пөлөныс-
нін кысгөны вөлі візјас, градјөрјас, мујас, рошца-
јас, тыдовтчісны керкајас. Кывны пондіс деревна
дук. Гарасім шыбытіс пелысјассө, копыртчіс журнас
Муму бердө,—коді пукалө вөлі сы возвылын, кос
пуклөс вылын (пыж пыдөсас вөлі пыр ва),— да вөр-
зөдчытөг сіз дыр чөволіс, багатырској кіјассө сылөн
пуктөма вөлі крест на крест пон мышку вылас; а
сек коста пыжсө назөнік гыјасөн бөр кылөдіс кар-
лаң. Медбөрын, Гарасім вескөдчіс, да кущөмкө ві-
сан локлунөн тырөм чужөмөн да термасөмөн пондіс
көртавлыны бостөм кірпічјассө гез помө, вөчіс пек-
ла, сујіс Мумулы сывјас, лептіс сіјөс кинас ју вестө,
медбөрјаыс візөдліс сы вылө... Сіјө меліа, повтөг
візөдө вөлі Гарасім вылө да кокнідіка өвтчө бөж-
нас. Гарасім мөдарө бергөдчіс, куніс сіңјассө да лезіс
кіјассө... Гарасім немтор ез кывлы, Мумулыс жеңі-
діка лавтыштөмсө ні ваас сөкыда бузгысөмсө; сылы
медзыка луныс пыр вөлі шы ні төв, весіг тащөм
лөныс оз овывлы міјан, пела јөзлы, медга лөң вој-
јасын; і кор сіјө бөр востіс сіңјассө, ју куза возга
мозыс-жө вөлі мунөны, бытө панласөны мөда-мөд-
ныскөд, поснідік гыјас, важ мозыс кокнідіка кучка-
лөны пыж бокјасө, і толкө ылын береглаңас бөр-
вылын разалөны вөлі кущөмкө паскыд кругјас. •

Јерошка, мыјөн толкө Гарасім сајаліс сінвоңыс,
бергөдчіс гортас да вісталіс ставсө, мыј аңыліс.

— Но да,— шуис Степан:—дерт, öни сijöс вöйтас. Öни лоö спокој. Мыјкö-кö сijö кöсјысас...

Сijö лунас некод ез азъыв Гарасимöс. Öбöдајтны сijö ез волы гортас. Воис рыт; чукöртчисны ужнајтны ставныс, Гарасимыс öтдор.

— Кущöм тешкод тајö Гарасимыс!—вöснiдик гöлöсөн шуис кыз прачка:—Позö-öмöј-нö пон вöсна тајi шогсыны?.. фiвö!

— да Гарасимыд сы бöрын-нин тани вöли,—горöдис друг Степан, рок паныштиг мозыс.

— Кызi волис? Кор?

— да вот час кык сайын кымын. Кыз-жö. Ме сыкöд воротаын паныдасi; сijö бöр-нин вöли мунö татыс, двoryс петö. Ме ескö кöсјi јуавны сылыс пон јывсыс, да сылы, тыдалö, вöли не сорнитöмöз. Но, i тувкыштіс менö; буракö, сijö толкö вештыштыны менö кöсјис, мыј сорниөн ен саксы, да сещöма јодi камар пуктыштіс мен сурса вестö, ој-ој-ој!

I Степан векуштіс чужöмсö, шпынмунi да гыж-јыштіс балабöжсö.

— да,— содтіс сijö,—кi самыс сылөн бур, нинöм шуны.

Ставныс сералыштісны Степан вылын да ужын бöрын разöдчисны узны.

А бурещ сijö кадас шоссејнöј туј куза терыба, сувтлытöг, тувчаліс кущöмкö зев ыжыд тушаа, јон морт, мышкас сылөн вöли ноп, а кiас куз бед. Тајö вöли Гарасим. Бöрвыв виöддытöг термасіс сijö гортас, аслас чужан сiктö. Коңөр Мумуöс вöјтöм бöрын, сijö котöрөн локтіс аслас каморкаö, терыба

сөвтис кушом-сурө көлүж важ вөв вевтөдө, көрта-
лис сижөс гөрөдөн, лептис сижөс пельпом вылас, да і
казтыв сижө, кушом вөлі. Тујсө сижө бура приметіліс
јешщө секі, кор сижөс вөлөн вайісны Москваө; де-
ревнаыс, кытыс бостліс сижөс барына, сулалө вөлі
сөмын кыз віт верст сајын шогсејнөј тујсаыс.

Сижө вослаліс туј куза кушөмкө зев ыжыд сөлөмөн,
нінөмыс повтөг да рад пырыс. Мунө сижө, паг-
кыда востөма морөс вевттыс; сінјасыс горша да
вескыда вичөдөны воғө. Сижө термасіс, бытө пөрыс
мамыс виччыгө сижөс ас чужан сиктас, кыз бытө
коріс сижөс ас дінас јөзладорын, јөз ордын дыр вет-
лөм бөрын... Толкө-на пуксөм гожса вој вөлі лөн,
шоныд; өтар боксаыс, кытчө леччіс шондыс, јене-
жыс вөлі југыд-на, чуғ пөртмасө-на медбөрја лун
јүгөрјасөн, а мөдар боксаыс кајө-нін вөлі лөзов,
руд рөмыд. Војыс локтис сыладорсаң. Ващканјас со-
јасөн быдладорсаң шыалөны, мөда-мөдныслы веж-
мөн герчкөны коростелјас... Гарасім ез вермы кыв-
ны најөс, ез кыв сижө і кокнідіка војса вашкөдчөм
шыјассө пујаслыс, кодјас дінти тувчалісны сылөн
јон кокјасыс; но сижө кыліс воан сулыс төдса дуксө,
коді локтис пемыдө пырөм мујас вывсаң; сижө кылө,
кызі төлыс, коді локтө вөлі сылы паныд,—чужан
му вывса төвру,—меліа өвтіс сылы чужөмас, ворсіс
сы јурсіјасын, тошкын; азғө сы воғын рудөдө туј,
—гортө мунан туј, вескыд, бытө нөв; азгіс сижө
јенежыс лыдтөм-щөттөм козувјас, кодјас јүрдөдіс-

ны сылы тужсö, да, бытгö лев, тувччаліс зумыда, кыпыда, і кор асја шондіс коҗыштіс лапыд-гöрд жу-гöрјаснас зумыда, збоја тувччалыс молодеч вылö, Москва костын да сы костын водіс-һін комын вīt верст...

Кык лун мыгті сіјö вöлі гортас-һін, ас керкаас; салдаткаос, кодлы сетöмаос вöлі сылыс керкасö, дівö кутіс. Гарасім пернапасасіс öбразјас воҗын да пырыстöм-пыр-жö муніс старöста ordö. Старöста первојсö шенҗыштіс; но самöј заводітчö вöлі турун пуктан кад: Гарасімлы, кыҗі бур ужалыслы, сек-жö сетісны кіас коса,— і möдіс ышкыны сіјö важ мозыс, ышкіс сіҗі, мыҗ мужікјас толькö шенҗісны сы шена-гöм да öвтчöм вылö.

А Москваын Гарасім пышјöм бöрын мöд лунас кватітчісны, мыҗ сіјö абу. Мунісны сы каморкаö, шобісны гөгöр, вісталісны Гаврілалы. Сіјö воліс, віҗöдліс, лептыштліс пельпомјассö да шуіс, мыҗ немöјыд лібö пышјіс, лібö вöјтчіс аслас лок понҗыскöд. Јавітісны поліҗаö, доложітісны барыңалы. Барыңа скöрміс, бöрдҗіс, щöктіс корсны сіјöс, кыс гажныс, вісталіс, мыҗ сіјö һекор ез щöктыв віны понҗöс, і, медбöрті, сещöма відіс Гаврілаос, мыҗ сіјö куҗ лунбыд јурсö пыркöдіс да помала шуаліс: „Но і но!“, кытчöҗ Бöж даҗ сіјöс ез öлөд да шу сылы воча: „Но-о!“

Бөрјавылыс, воіс јуөр Гарасімлөн деревнаö локтöм јылыс. Барыңа һеуна лöһыштіс; первојсö сетіс пріказ пырыстöм-пыр-жö бөр вайöдны сіјöс Москваö,

но бõрынас сесса шуис, мыј сещõмыд, бур кыв пыдди пуктытõм мортыд, сылы оз ков. А табõрын сижõ регыд и ачыс кувсис, а наследникјасыслы вõли не Гарасимõз; најõ и став мукõд јõзсõ матушкаыслы лезисны оброк былõ.

И õнõз олõ Гарасим бобылõн аслас тыртõм керкаас; важ кодыс зõнвиза да јон и ужалõ нол морт мында возза мозыс-жõ, и сещõм-жõ сижõ важнõј да степеннõј.

И. С. ТУРГЕНЕВ

М У М У

**ДЛЯ МЛАДШЕГО и СРЕДНЕГО
ВОЗРАСТА**
На коми языке

Редактор П. Доронин.

Техред. М. Шестаков.

Перевод М. Молодцовой.

Издательский № 39. Уполномоч.

Главлита № 57. Типографский

№ 486. Тираж 3000 экз. Печатных

листов 2. Формат бумаги 62x94;

1|16. Сдано в произв. 19-III-37 г.

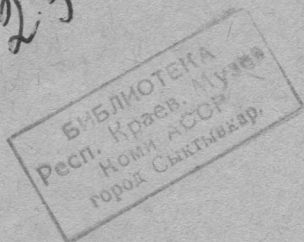
Подписано к печати 22-IV-37 г.

Отпечатано в типографии УМП,

гор. Сыктывкар, Коми АССР,

Дом печати

523

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЧӖТ ДА ШӖР АРЛЫДА ЧЕЛӖДЛИ БИБЛЮТЕКА

„КӢГА БӖРГА КӢГА“

1. АНДЕРГЕН—Фумовочка.	24. НЕКРАСОВ—Федушка Мазај.
2. АНДЕРГЕН—Озыс салдат.	25. НЕКРАСОВ—Генерал ТоптыгӢн.
3. БЕДНЫЙ—Баснајас.	26. ПРИШВИН—ЈарӢк.
4. ГАЛДАР—Нольд блндаж.	27. ПУШКИН—Поп да сылӢн казак Балда јылыс мојккыв.
5. ГАРШИН—Сигнал.	28. ПУШКИН—ЗарӢи черӢ јылыс мојккыв.
6. ГАРШИН—Јагуша-путешественница.	29. ПУШКИН—Цар Салтан јылыс мојккыв.
7. ГОР'КИ—АрхӢп дед да Јонка.	30. РОЛЛАН—Жан КрӢстоф.
8. ГРИГОРОВИЧ—ГуттаперчевӢј дӢтинка.	31. СЕНКЕВИЧ—Музыкант Јанко.
9. ГРИММ—ПовтӢм портнӢј.	32. БЕТОН-ТОМПСОН—ОрӢм пель.
10. ГРИММ—Бременыс музыкант-јас.	33. БЕТОН-ТОМПСОН—ЧӢнк.
11. ЖИТКОВ—Обезјана јылыс.	34. БИХОНОВ—ЧӢрт.
12. КАССИЛЬ—ТурецкӢј бутсы.	35. ТОЛСТОЈ А.—ЖелтухӢн.
13. КАССИЛЬ—ВошӢм класс.	36. ТОЛСТОЈ Ј.—Булька.
14. КИПЛИНГ—СлӢн пӢ.	37. ТОЛСТОЈ Ј.—ФӢлынок.
15. КОРОЛЬЕНКО—НӢдӢм дӢтинка.	38. ТУРГЕНЕВ—БежӢн луг.
16. КРЫЛОВ—Баснајас.	39. ТУРГЕНЕВ—Бр'ук.
17. ЛЕРМОНТОВ—АшӢк-КерӢб.	40. ТУРГЕНЕВ—Муму.
18. ЛОНДОН—КӢјӢн.	41. ТУРГЕНЕВ—Перепелка.
19. ЛОНДОН—КӢш јылыс сказаныје.	42. УЈДА—Нелло Патраш.
20. МАМИН-СИБИРАК—СтудонӢј ју дорса керка.	43. УЈДА—Степ.
21. МАМИН-СИБИРАК—Кыјсыс Јемеля.	44. ФАФЕЈЕВ—Метельца.
22. МАМИН-СИБИРАК—Руд сылӢ.	45. ЧЕХОВ—Пышјыс.
23. МАЈАКОВСКИЈ—МыјӢн кӢсја лоны.	46. ЧЕХОВ—ВаӢнка
	47. ЧЕХОВ—дӢтинкајас.
	48. ЧЕХОВ—ЈежӢд кымӢс.